

- ♦ אדם שהקדיש שילינגים אנגליים לבית המקדש

♦ בני זוג שתרמו פרוכת "קודש לה"

♦ כשרועה הצאן נדר: "זה קרבן הפסח שלי"

♦ יובל החמישים

♦ ביובל על כל אחד לתקוע בשופר בעצמו

השבוע בגליון

לפרוע את החוב?

♦ איסורי הממון מושתתים על כללי הממון

♦ יום הולדת - לא תמיד משנה את גילו של האדם

♦ ראש השנה, מעין יום הולדת כללי

♦ האם ניתן לשלם נדר צדקה של הזולת

♦ פרעון חוב עבור הזולת

♦ פריעת בעל חוב מצווה - אילולי המצווה לא צריך

דבר העורך

א י א י א י

אלול.

חודש אלול הוא החודש שבו הורים שולחים ילד אל הישיבה ולאחר יום הכיפורים הוא חוזר אליהם כשארשת גברות על פניו. העלם הצעיר נכנס בבת אחת אל עולם הרצינות, אל היכל ההזדככות, אל חודש הרחמים והסליחות. שיחות מוסר נוקבות, שיש בהן כדי להעמיד יצור אנוש על מקומו, סדרי מוסר מטהרי נפש, תפילות משתפכות ואווירה רצינית, משנים את הנער ומשתיתים בקרבו את הבסיס לבניית עולמו הרוחני.

כזה הוא גם המעשה הבא, אשר תוכו אינו רצוף עלילה, ועליות ומורדות אינן משמשות בו בערבוביה, אינך יודע כיצד בדיוק לאחוז במעשה ולהציגו, אך מהיכן שלא תתפסנו, המעשה עצמו משרד גלי צמרמורת רוחניים, אשר ניתן לרכוב עליהם ולהתקדם עוד קצת אל היעד, אל יום הדין.

מעשה זה התפרסם לפני כשלושה עשורים בחוברת פנימית של ארגון "אל המקורות", אשר חולקה למגזיני השיעור של הארגון שעסק בקירוב רחוקים. תודתנו לקורא הנאמן י. כ. על טרחתו להשיג את החוברת לטובת קוראי מאורות הדף היומי.

* * *

ר' שמחה השתקן, כך היה מכונה בפי מכריו ויודעיו מימי מצוקת הגטו ואחר כך במחנות הריכוז. לא שמחה היה שמו, אך פניו השמחות תדיר גלגלו עליו את המחצית הראשונה של שמו, ר' שמחה, וכן היה נקרא בתחילה. לאחר שר' שמחה נוסף צץ לפתע, ונוצר בלבול בין השניים, ייקרא שמו בישראל ר' שמחה השתקן, על שום שהיה שותק תדיר, וגם את המילים הבודדות שהוציא מפיו, שקל היטב במוחו והפך בהן, עד שהדפן מבית הבליעה אל לשונו, כאדם הנאלץ למסור יהלומים לנושיו.

מילים לא הוציא מפיו, אך הברות הוציא ר' שמחה השתקן גם הוציא. מאי משמע הברות? בכל הזדמנות שנקרתה בפניו, היה ר' שמחה השתקן אומר, ספק לעצמו ספק לאחרים, אי א י. כן, אי א י, לא פחות ולא יותר. נדמה היה, כי לא בא אי א י זה, אלא כדי לפצותו על חסכון המילים שנהג בו בקפדנות. באותה מידה שבה היה קונץ את פיו ושומר את לשונו, כך היו אי א י אלו מזומנים תדיר

דף יח/ב שנה האמורה ... כולן מעת לעת

יום הולדת - לא תמיד משנה את גילו של האדם

סוגייתנו מהווה מקור למחלוקת חריפה בין הראשונים, לגבי מניין בני ישראל במדבר. אדם האומר "ערכי עלי", עומד להערכה לפני הכהן, אשר קובע את הסכום שעליו לשלם לגזבר ההקדש, לפי גילו של המעריך. אם הוא זכר בן עשרים, ישלם חמישים שקל בשקל הקודש, ואם הוא זכר בן שישים, ישלם חמשה עשר שקלים. בגמרתנו מבואר, כי גילו של האדם לגבי ערכין נקבע לפי תאריך הולדתו, ואדם שנולד בג' סיון נחשב בן עשרים החל מג' סיון.

שתי ספירות בהפרש של מספר חודשים והמניין לא השתנה: בתקופת שהותם של בני ישראל במדבר, הם נמנו מספר פעמים בציווי של הקב"ה. הראשונים עומדים על דבר פלא שאירע באחת הספירות. בני ישראל נמנו בחודש תשרי (עיי' רש"י שמות לטז), לאחר שנשלח להם חטא העגל, ומניין בני גיל עשרים שנה ומעלה היה שש מאות אלף ושלושת אלפים וחמש מאות וחמישים (פקודי).

הפלא ופלא. בחודש אייר שלאחר מכן, מניינם של בני ישראל עמד על... שש מאות אלף ושלושת אלפים וחמש מאות וחמישים! (במדבר א/מו) בדיוק אותו מספר של יהודים. היתכן, תמהים הראשונים, חצי שנה תמימה, וכל שינוי לא התרחש במניין בני ישראל?

ראש השנה, מעין יום הולדת כללי: מכח תמיהה זו רש"י (שם) מסיק, כי כאשר מנו את כל היהודים שמגיל עשרים שנה ומעלה, מנו אך ורק את אלו שבראש השנה כבר מלאו להם עשרים שנה, ולפיכך, אף על פי שעד חודש אייר נכנסו אלפי צעירים לשנתם העשרים ואחת, הם לא נמנו במניין התורה.

הרמב"ן (שם י"ב) מתייחס לפירושו של רש"י והוא תמה, כי ביאורו של רש"י מניח את הדעת לגבי השאלה כיצד יתכן שלא התווספו בני עשרים למניין בני ישראל, אך אין בכך מענה, כיצד זה אירע, שאיש לא נפטר במהלך מחצית השנה שחלפה בין פקידה לפקידה. מלבד זאת, מקשה הרמב"ן על רש"י ממשנתנו, כלהלן.

משנתנו עוסקת בקביעת גיל הנערכים, שאדם האומר ערכי עלי, או ערך פלוני עלי, מתחייב בתשלום ממון להקדש לפי גילו של הנערך. והנה, המשנה לומדת את קביעת גיל הנערכים ממניין בני ישראל במדבר, שכפי שלגבי מניין בני ישראל במדבר נאמר "מבן שישים ומעלה" והכוונה היא, שמי שהיה בן שישים בדיוק לא נחשב כבן שישים, אלא רק בן שישים ויום אחד נחשב כבן שישים - "בן שישים ומעלה", הוא הדין לגבי נערכים. הרי לנו, אומר הרמב"ן, כי גילם של בני ישראל במדבר נקבע לפי תאריך הולדתם המדויק ולא מראש השנה לראש השנה!

המלב"ם (במדבר א/א) מתרץ את קושיית הרמב"ן ממשנתנו, כי כל דבריה אינם אלא לקבוע איזה אדם נחשב בן שישים בכניסת השנה החדשה, האם די בכך שהוא בן שישים, או שמא יש צורך שיהא בן שישים ויום אחד. ממילא, אין כל הוכחה ממשנתנו בדבר השאלה, אם גילו של האדם נקבע לפי יום הולדתו או לפי שנת לידתו (כמבואר בתוס' יט/א ד"ה "לערכין").

המלב"ם מוסיף, כי פירושו של רש"י מתקבל ביותר על הדעת, משום שסביר להניח שמניין בני ישראל נערך במשך מספר ימים. לו היו מונים את כל מי שהפך לבן עשרים בעת עריכת המפקד, היה קושי עצום בדבר, שבכל יום יש לחזר אחר אלו שלא ניתן היה למנותם ביום הקודם ובנתיים הם השלימו את שנתם העשרים. לפיכך נקבע, כי גילם

לעילוי נשמת

מרית צירל פולק ע"ה

ב"ר יוסף הקש ז"ל

נלב"ע י"ג אלול תשל"ח

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י משפחות פולק, מי זהב וקרפין שיחיו

לעילוי נשמת

הרב דוד יעקב הלוי אפלבוים הי"ד

ובתו **נאוה**

נלב"ע י"ג אלול תשס"ג

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחו ע"י הר"ר צבי ותמרה סנד שיחיו - ירושלים

לעילוי נשמת

הר"ר מרדכי פלינט ז"ל

ב"ר אברהם צבי הלוי ז"ל

נלב"ע י"ב אלול תשנ"ט

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י ידידיו

הר"ר **יעקב פלינט** ומשפ' שיחיו-נחלים והר"ר **יגאל פלינט** ומשפ' שיחיו-כוכב יאיר

של הנמנים ייקבע מראש השנה לראש השנה. ומה עם המתים, הרי קיימת אפשרות שאדם אשר נמנה בתחילת המפקד, הלך לעולמו בעיצומו של המפקד ולא ניתן להכלילו במניין הכולל של בני ישראל? על כך עונה המלבי"ם, כי בתקופה זו לא מת איש מבני ישראל!

דף כא/ב של פלוני עלי

האם ניתן לשלם נדר צדקה של הזולת

מעשה ביהודי שקם ונדר כי יתן סכום הגון לצדקה. כשמוע אביו את דברי בנו, עמד ונתן צדקה לעניים כסכום שבנו התחייב, משום חששו הרב כי בנו לא יעמוד בדיבורו ונמצא עובר על לא תעשה של אי קיום נדר.

כחלופי זמן החלו הספקות לקנן בלבו של הבן, שמא נדרו לא קויים, שהרי הוא נדר כי הוא יתן ממון לצדקה, ונדר זה לא התקיים, שאביו נתן ולא הוא. הדברים הוגשו לפני בעל ה"עונג יום טוב" זצ"ל (שו"ת סי' פ"א), אשר מקדים ומדגיש, כי אם האב הקנה לבנו את המעות טרם נתינתו לצדקה, אין כל ספק שהבן יצא ידי חובת נדרו, שהרי ממנו הוא שניתן לצדקה. השאלה העומדת בפנינו היא, מה דינו של בן זה כאשר אביו לא הקנה לו את המעות טרם נתן לצדקה, היצא הבן ידי חובת נדרו, אם לאו.

אם נעין בגמרתנו, אומר בעל ה"עונג יום טוב", נמצא, לכאורה, כי הבן יצא ידי חובת נדרו. בגמרתנו נאמר, "עולתו ושלמיו של פלוני עלי, בין לדעת בין שלא לדעת - יצא". כלומר, אדם רשאי להתחייב להביא קרבן עולה וקרבן שלמים לבית המקדש חלף חבירו שהתחייב בהם, בין אם הלה יודע ומסכים ובין אם הלה אינו יודע מאומה. הרי לנו, כי אדם יכול לפטור את חבירו מחובותיו, וכך גם אב זה פטר את בנו מנדרו בשעה שהפריש ממון לצדקה בגין הנדר.

ברם, ה"עונג יום טוב" מעלה אפשרות, כי הנדר עדיין רובץ על הבן, הוא לא יצא ידי חובתו! את חידושו הוא פורש על פני תשובה ארוכה ומפורטת, שלאורכה עובר חילוק שהוא מנסה להציב בין סוגים שונים של התחייבויות ממוניות.

פרעון חוב עבור הזולת: אין כל ספק, הוא אומר, כי אם ראובן ניגש לבעל חובו של שמעון ופורע את חובו, הוא סילק בכך את החוב של שמעון אחת ולתמיד. הסיבה לכך היא, שהחוב של שמעון מסתכם בכך, שהוא חייב סכום מסוים לבעל חובו, ומשזה קיבל את המגיע לו, ממילא נשטם החוב של שמעון. שאם אין בעל החוב חסר ממון, כבר אין מי שחייב לו מאומה. לא כן הוא באדם הנודר ממון לצדקה. מהות נדרו היא, כי הוא, הנודר, יפריש ממון לצדקה. כאשר האב נתן ממון לצדקה, אין זה פוטר את הבן מקיום נדרו, שכן, העניים אומנם קיבלו צדקה, אך נדרו היה כי הוא, הבן, יתן להם צדקה, וחלק זה של הנדר לא התקיים.

החילוק מתקבל על הדעת, אך בל נשכח, כי מגמרתנו מוכח, לכאורה, שהבן יצא ידי חובת נדרו בנתינת האב מעות לצדקה, כפי שאדם רשאי להקריב עולה ושלמים שחבירו התחייב בהם.

ה"עונג יום טוב" אינו מתעלם מכך, והוא מנסה לחדש חידוש עצום בהגדרת חיובו של אדם החייב קרבן. כפי שנוכחנו שיש להבדיל בין אדם שחייב ממון לחבירו, לבין אדם שהתחייב לתת ממון לצדקה, כך יש להבדיל בין קרבנות שאדם חייב את עצמו להביאם - שהתנדב קרבן, לבין קרבנות שהתורה חייבתו להביאם. קרבנות שאדם התנדב, הוא, ורק הוא, יכול להקריבם, ואם הדבר נעשה על ידי אחר, הוא פשוט לא נעשה, שהרי לא הוא הביא קרבן. ברם, קרבנות שהתורה חייבתו להביאם, הרי הם כעין חוב למזבח, שעליו להתכפר על ידי קרבן, ואחר המשלם חוב זה ומביא קרבן לכפרתו פוטר אותו ממנו.

סיוע מעניין לדעתו, כי הבן לא יצא ידי חובת נדרו, הוא מוצא בהלכה הבאה: הרמ"א פוסק (ח"מ סי' ר"ב סעי' ז'), כי אדם שנדר ממון לצדקה ולא הספיק ליתנו עד שמת, יורשיו אינם צריכים להפריש לנדרו מירושתם, "שהרי אינו כאן שיקיים נדרו". הרי לנו, כי קבלת הממון על ידי העניים, ללא שהדבר נעשה על ידי הנודר, אינו עולה לקיום הנדר. הלכה למעשה, ה"עונג יום טוב" נותר ללא הכרעה.

[ראוי לציין, כי בסוגייתנו קיימת ראייה מכרעה, לכאורה, כי ניתן לפרוע נדר של הזולת, שכן, למדנו (ט"א) ש"האומר משקלי עלי ומת, חייבים היורשים ליתן". מעתה, גם בנדר יש שעבוד נכסים וניתן לשלמו. ה"עונג יום טוב" מתייחס להוכחה זו וכתב, כי יש לחלק בין נדר בלשון "אתן", שהוא חיוב עליו בלבד, לבין נדר בלשון "עלי" שחוב זה עליו ועל נכסיו. עיי' עוד תוספות בבא קמא ל"ב וב"קצות החושן" סי' ר"צ ס"ק ג' ומה שצינו בס' המפתח על ב"ק שם].

דף כב/א פריעת בעל חוב מצוה

פריעת בעל חוב מצווה - אילולי המצווה לא צריך לפרוע את החוב?

בין דפיה של מסכת ערכין צרורה סוגייה שלמה על אודות פרעון חובות שבין אדם לאדם, ובה מובאת דעת רב פפא כי "פריעת בעל חוב מצווה", שמצווה מן התורה על הלווה לפרוע את חובו, ומשום כך, יתומים קטנים אינם פורעים את חובות אביהם בעודם קטנים, שהרי אינם חייבים במצוות. מצווה זו, אינה מנהג טוב או תקנה, אלא היא מצווה ממצוות התורה, שבית הדין כופים על קיומה (כתובות פ"א). במאמר הבא, נעמוד על מהותה של מצווה זו.

כל ספק ממון הוא ספק איסור דאורייתא שיש להחמיר בו: בין תופסי הספסלים בבתי המדרשות רווחת השאלה הבאה. מאחר שהתורה אוסרת על אדם לגזול את ממון חבירו, נמצא, שכאשר מתעורר ספק אם פלוני חייב ממון לחבירו, הרי לפנינו ספק

בגורנו, ונפליטים בנקל בכל הזדמנות, כאומרים, אל דאגה, יש עוד רבים מאיתנו אצל ר' שמחה, לא ניגמר.

לא הרי אי אי של שחרית, כאי אי של ערבית. עיתים היה אומרם בעליזות, והיו האי אי מתנגנים מגורנו כמחרוזת ניגונים, כל אי בתו משלו, מכיל עוצמה ותוכן עצמיים, ובד בבד מהווה חלק מיצירה גדולה. בשעת חיפזון, היו האי אי אי מובלים החוצה הימנו במקשה אחת, כגרעניים הנוקשים זה בקדקדו של זה בשעה שהם מתגלגלים ממעמקי החבית אל ארגזיו של הגלעינאי, ובימי צר ומצוק, לא חסרו כאלו, היו האי אי אי לובשים שק ואפר, גון ואנחה, עד שכל אי ואי בפני עצמו היה בו כדי לשבר לבו של אדם ולהביאו לידי עצבו.

איש לא ההין לשאול את ר' שמחה השתקן, אי אי זה מה טיבו, מאין הוא בא ולאן הוא הולך. ארשת פניו של ר' שמחה השתקן ענתה בו, כי איש של כבוד הוא, אדם היודע היטב מה הוא עושה. ר' שמחה היה יהודי של צורה. לא שקומתו זקופה היתה ומראה פניו מהודר היה - הרשעים השחיתו את זקנו וכופפו את קומתו - אך עיניו היוקדות מלאו פקחות, ומבטו החודר הסיר כל ספק מלבם של אותם אנשים אשר בתחילה שקלו ואמרו בתוך תוכם את מידת צלילותו. היה ברור להם, כי אי אי זה טומן בחובו דבר מה שאינו נראה על פני השטח, אך גם הצעירים שרוח נותרה בהם לא שאלוהו מאומה. ידוע ידעו הכל, כי ר' שמחה יאזין לשאלה בשתיקה, כשחיוך רחב על פניו, וטרם פרידתו ניגב באי אי אי. אי אי אי.

פעם, סיפר ניצול שואה, שכבנו על הדרגשים בצריף, חשיכה כיסתה את הצריף, ודומה כי היקום כולו היה אפל. רוחנו נכאה היתה ועצבות נוראה כרסמה בנו. והנה, נשמע קולו הצרוד של ר' שמחה השתקן, אי אי אי, אי אי, אי, כך, עולה - יורד - מונטני - מרגיע - עולה - עולה - רוטט - מתמשך - רועד, אי אי אי. שתקנו. ר' שמחה השתקן קיבל מאיתנו עידוד שבשתיקה, וקנינו, נגינתו, ההומיה, דמותה עלינו כשיר ערש המתגנן לעולל רך בשנים לאורה של עשיית בבית חם ומוגן. לבו בעל תפילה לשעבר, באחד מבתי הכנסת הגדולים של פולין, הפשיר ונמס באווירה היהודית-עגמומית, והוא החל לזמזם חלושות ניגון עתיק יומין, ללא מילים, רק מנגינה מתמשכת, חוזרת על עצמה ללא הפסקה, שוב ושוב, כאורך הגלות, הטומנת בחובה את אותן צרות על אותם יהודים במחזוריות מתגלגלת. עוד יהודים הצטרפו אל הניגון. זה שנים לא שרנו בצוותא, ועתה, לא ליל הסדר, לא סעודת ליל שבת, לא סעודה שלישית, ובכל זאת, ניצוץ מהיכל העצב שבעולם הגנינה הבלתי דרך חלוננו האפל, והעיר את תא הגנינה שבמוחנו.

לאחר כמחצית השעה של כיסופים טמירים, התחטאות פנימית ואחדות מוצקה, שוב השתררה שתיקה בחלל הצריף. עייפנו. המחר בפתח, ומבחינת נוגשיו הוא בוודאי לא יהיה קל מיום האתמול. יכול להיות רק יותר גרוע. לפתע, נשמע קולו של נער צעיר, "ר' שמחה, זוהי ההזדמנות שבה תואיל בטובך לגלות לנו, מה טיבו של האי אי אי השגור על לשונך".

שקט מוחלט השתרר בצריף. ר' שמחה השתקן שתק, לאחר מכן הגיב באי אי אי ספקני, הוא התלבט האם לענות אם לאו, ולבסוף החליט כי עת רצון היא ותשובתו תתקבל על לב חבירו.

באישון ליל; שעות מספר לפני היום המפרך הבא; מתחת חופת כוכבים של מחנה ריכוז; לצידם של ארובות הכבשנים העשנים, אשר פלטו את עשן אחיהם; על דרגש בתוך הגיהנום האנושי; התיישב ר' שמחה השתקן והסביר בעדינות: "מצוות שיויתי ה' לנגדי תמיד, כוללת שש מצוות תדירות, כמובא בספר החינוך וב"ביאור הלכה" (או"ח סי' א'). א. להאמין בקדוש ברוך הוא. ב. שלא

הדף היומי

להאמין באלוהים אחרים. ג. לייחד את ה' - ה' אחד. ד. לירא את הקב"ה. ה. לאהוב את הקב"ה. ו. שלא לתור אחר מחשבת הלב ואחר ראיית העיניים."

גוים דוויים התרוממו מעל דרגשיהם, ראשים מוכים הוטו לכיוונו של ר' שמחה, ידים פצועות תמכו את הגוף כדי להזדקף ולהאזין, בשעה שר' שמחה השתקן המשיך לשאת את דבריו בקולו הצרוד. "במצבנו הנוכחי, יהודים יקרים, אתם יודעים, אין אפשרות לקיים מצוות רבות. לפיכך אני משתדל לקיים ביתר שאת את אותן המצוות אשר בידי לקיימן. כדי להקל על עצמי לזכרן ולקיימן תדיר יצרתי סימן בעל שלש הברות, אי אי אי, המוכיר לי את ששת המצוות הללו, של שויתני ה' לגדי תמיד.

ה"אלף" של האי הראשון - **א**נוכי ה'. **ה"יוד"** - **י**לא יהיה לך. **ה"אלף"** של האי השני - **א**חד, **ה"יוד"** - **י**ראת ה'. **ה"אלף"** של האי השלישי - **א**הבת ה', **ה"יוד"** - **י**ולא תתור אחרי לבבם ואחרי **עיניכם**, המילה "עיניכם" מצטלצלת באוזני כאות "יוד", התנצל ר' שמחה השתקן והשתקן.

כלנו שתקנו.

אי אי אי.

יהודי של צורה? צורה של יהודי!

.....
המנונין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.
כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק פקס: 03-570-67-93
mendelson@meorot.co.il
.....
בברכת התורה העורך

פנינים

כוללים סכומי תשלום בסך כולל של מאה ארבעים ושלושה שקלים: חמישים לאיש, שלושים לאשה, חמשה עשר לזקן, עשרה לזקנה, עשרים לצעיר, עשרה לצעירה, חמשה לתינוק ושלושה לתינוקת.

בשם רבי אליעזר מגרמיזא, בעל ה"רוקח", נמסר, כי רמז עמוק בדבר. בסמיכות ממש לפרשת ערכין מופיעה פרשת הקללות בה יש תשעים ושמונה קללות. בצירוף ארבעים וחמש הקללות שבפרשת כי תבוא יש מאה ארבעים ושלוש קללות.

נכאי אלו שיכפרו על אלו... ("מעניה של משנה").

דף כ/א האומר ערכו של פלוני עלי

חשבוננו של המן הרשע

מובא בשם רבי אברהם אחי הגר"א:

מדוע המן רצה לתת לאחשורוש עשרת אלפים ככר כסף דווקא?

כך הוא החשבון: הערך הגדול ביותר בפרשת ערכין הוא חמישים שקל כסף, שהוא מאה מחציות השקל. כידוע, משישים ריבוא יהודים שנתנו מחצית השקל, עלו מאה ככר כסף, אשר מהם נעשו אדני המשכן. נמצא, שכדי לתת את ערכם של אלו בשווי ערכין, יש צורך לשלם עשרת אלפים ככר כסף...

דף כג/ב מיטה מוצעת וסנדליו

'סנדלים' - מה הם?

אדם החייב ממון להקדש, גובים מנכסיו לתשלום חובו, ומשנתנו המפרטת אילו חפצים אין נוטלים הימנו, מונה בין היתר "מיטה מוצעת וסנדליו".

לשם מה נזכרו הסנדלים, לאחר שלפני כן הוזכר כי מותרים לו את בגדיו - וכי סנדלים אינם בכלל בגדים שאדם נוקט להם? **נראה**, אומר בעל "מלא הרועים" (על המשנה, כא), כי הסנדלים הנזכרות הן נעלי בית, "אלו שאדם נועל בביתו ומטייל בהן קודם השינה ואחר השינה". ראה לדבר, כי הן נזכרו בסמיכות ל"מיטה מוצעת"...

איסור, שאם הממון אינו שלו הוא גוזלו. מאחר שכלל יסוד בדיני התורה קובע, כי ספק דאורייתא לחומרא, לכאורה, עליו לשלם את הממון מכח הספק. ברם, מסקנה זו אינה מתיישבת עם ההגדרה המפורסמת "המוציא מחבירו עליו הראיה" - שבכל ספק ממוני, אין מוציאים את הממון מידי המוחזק בו. לפנינו, איפוא, שני כללים מן התורה הסותרים זה את זה במקרה של ספק ממוני (עיי' קונטרס הספיקות כלל א' אות ו').

איסורי הממון מושתתים על כללי הממון: עלינו להסיק מכך, אומר הגאון רבי שמעון שקופ זצ"ל ("שערי יושר" שער ה' פרק א'), כי יש להתבונן באופן אחר על דיני הממונות שניתנו לנו בתורה. הנה, אנו יודעים כי התורה נתנה לאדם סמכות להפוך לבעלים של ממון, והתורה גם אוסרת לגזול ממנו את ממונו. הבה נחקורה, מי קדם למי, הבעלות לאיסור או האיסור לבעלות. כלומר, האם משום שהתורה אסרה לגזול מאדם את ממונו הוא הפך לבעלים עליו, או להיפך, מאחר שאדם הוא בעל סמכות ממונית אשר בכוחו להפוך לבעלים של ממון, אין לגזול אותם הימנו. ברי, כי האפשרות השניה היא הנכונה - אין לגזול את הממון מידי בעליו, משום שהוא הבעלים שלו. הרי אומר, כי איסורי הממון שבתורה ומצוות הממון שבה, מושתתים על ה"חיוב המשפטי", כלשונו של הגר"ש שקופ זצ"ל.

משכך, גם הכלל "המוציא מחבירו עליו הראיה" ניתן על בסיס "משפטי הממון" הברורים לכל אדם ישר, כי אין להוציא ממון מידי אדם מכח הספק, ומכח סברה ישרה זו מוכרע, כי הממון יוותר בידי מי שהיה בעליו עד כה. מעתה, אין מקום לשאלה, כי לפנינו ספק איסור "לא תגזול", שכן, מצוות התורה היא לקיים את כללי משפטי הממון, ומאחר שהוכרע במשפטי הממון כי יש להותיר את החפץ בידי בעליו, התורה אינה אוסרת זאת ואף ספק אין בדבר.

נשוב כעת לדברי רב פפא, כי "פריעת בעל חוב מצווה", ונמצא, כי לכאורה, דברי הגאון רבי שמעון שקופ זצ"ל, אינם הולמים עם דברי רב פפא. שכן, מדברי רב פפא עולה, כי פריעת בעל חוב היא מצווה בלבד, ויסוד חיובו של הלווה לפרוע את חובו אינו במשפטי הממון, בכללי ההתנהגות שבין אדם לחבירו, אלא מצווה בלבד.

ההשלכה המעשית ממצוות פריעת החוב: הגר"ש שקופ (שם פ"ב) מסביר, כי הכל מסכימים שכל דיני הממון שבתורה מבוססים על משפטי הממון שהיו נוהגים גם אלמלי ניתנה תורה לישראל. אלא, שלפנינו מחלוקת אמוראים עקרונית בהגדרת חיובו של הלווה ממון. יש סוברים, כי למלוה זכויות בממונו של הלווה, ואילו רב פפא סובר, כי אין למלוה כל זכויות בממון הלווה, אלא פרעון החוב הוא חיוב המוטל על הלווה בלבד. מעתה, רב פפא נזקק להסביר כיצד לדעתו ניתן לכפות לוה לפרוע את חובו. שכן, לדעה הראשונה, בית הדין רשאי להורות למלוה לגבות את הממון של הלווה המשועבד לו. ברם, לדעת רב פפא, בית הדין אינו רשאי לכפות את הלווה לפרוע את חובו, שכן, בסמכותו להציל עשוק מיד עושקו, שכאשר העושק תוקף בפועל אדם ומבקש לחלץ ממנו ממון שלא כדין, בית הדין מונע זאת, אך הוא אינו יכול לכפות את הלווה לשלם, שאינו תוקף את ממון הזולת. לפיכך מבאר רב פפא, כי התורה ציוותה גם היא על החזרת חובות והוסיפה מצווה על הלווה לפרוע את חובו, שמלבד חיוב משפטי הממון אשר מכוחו על הלווה לפרוע את חובו, מוטלת עליו גם מצווה מן התורה לעשות כן, ומכחה בית הדין כופה את הלווה לפרוע את חובו, שהרי בית דין כופין על קיום המצוות (ועיי' עוד שביאר את החילוק ההלכתי בין חוב, שיסודו "משפטי הממון" לבין חוב שחידשה התורה כגון, החזרת הריבית שקיבל המלווה, שהוא מצווה בלא חוב ממון).

דף כג/א בשאלה דהקדש קמיפלגי

אדם שהקדיש שילינגים אנגליים לבית המקדש

לרגל לימוד הסוגיות העוסקות באדם המקדיש את נכסיו לבדק הבית שבבית המקדש, ובדיניו של הפודה נכסים מן ההקדש, ראוי לייחד מאמר לתוקפם של דינים והלכות אלו בימינו.

נפתח בסיפור הפרוכת הפולנית.

בני זוג שתדמו פרוכת "קודש לה"': מעשה באשה שהפליאה לרקום, אשר החליטה, היא ובעלה, לתרום פרוכת לבית הכנסת. אמרו ועשו, ולא ארכו הימים עד שברגשות קודש הם הביאו פרוכת מרהיבה ביופיה לבית הכנסת, שעליה חרותות המילים "קודש לה", פרוכת זו נדבת הרב... וזוגתו...". תלמיד חכם צעיר שהבחין בנוסח הנדיר-קודש לה'- עורר משא ומתן הלכתי שהגיע עד לחדר לימודו של הגאון מטשעבין זצ"ל, כאשר הטענה המרכזית היתה, כי הפרוכת הוקדשה לבית המקדש! "קודש לה", ואסור להשתמש בה כפי שאין להשתמש בכל חפץ השייך להקדש.

הגאון מטשעבין זצ"ל (שו"ת "דובב מישרים" ח"א סי' כ"ז) דן במספר היבטים הלכתיים של שאלה זו, ולבסוף קבע, כי הפרוכת אינה הקדש, שכן, הרשב"א (שו"ת ח"א סי' תשמ"ב) כותב, כי בימינו, האומר שבכוונתו להקדיש חפץ להקדש, אין כוונתו להקדישו לבית המקדש, אלא כוונתו ליתנו לעניים וכן נפסק להלכה (רמ"א יו"ד סי' רנ"ח סעי' א'). ה"ערוך השולחן" (שם) מחזק את הדברים מן הנהוג בתקופות קדומות לכנות את קרנות הצדקה בלשון 'הקדש'.

כל האמור הוא במקרים שבהם אנו טוענים, כי דעת נותן החפץ היתה לתיתו למטרת צדקה ולא לבית המקדש. ברם, כיצד יש לנהוג באדם שאומר במפורש, כי הוא מקדיש את החפץ לבדק הבית. סיפור שכזה הובא להכרעתו של בעל ה"חלקת יעקב"

הודעה חשובה

תושבי אשדוד והדרום
המעוניינים בהקמת שיעורי
הדף היומי ובכל עניין
מוזמנים לפנות לנציגינו
במשרד "מאורות" באשדוד
רח' הלל 2 בטל. 08-8675902
או לפלאפון 052-5454721
הר"ר מרדכי רוזנברג

הופיע ויצא לאור !

ספר "שיעורי מאורות"

שיעורים תורניים בנושאים אקטואליים
על מסכת בבא קמא
לדוגמא:

- כמה אדם צריך לתת מרכושו כדי לקיים מצוות לולב ?
- הלואה שחתמו עליה שלושה ערבים, האם המלוה צריך לגבות חובו מכל הערבים בשוה או שיש בידו זכות לגבות מערב אחד את כל סכום ההלוואה?
- אדם שהיזיק רכוש חברו על דעת לשלם לו, שאם לא כן היה נגרם לו הפסד גדול, מה דינו?

ניתן להשיג בחנויות הספרים המובחרות
או להזמין בטל. 03-6160657

לעילוי נשמת

הר"ר שלמה זלמן ז"ל
ב"ר משה מנדל ז"ל נלב"ע אי' אלול
והוגתו מרת אסתר ע"ה
ב"ר אליעזר יוסף ז"ל נלב"ע י"ז אלול
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצחו ע"י בתם מרת רבקה
זלדא פרידמן שתחי

לעילוי נשמת

מרת אסתר לאה פרידברג ע"ה
ב"ר שמעון הכהן ז"ל
נלב"ע י"ח אלול תשל"ח
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצחה ע"י בנה ידידינו הר"ר דב יצחק
פרידברג ומשפ' שיחיו-אנטוורפן

לעילוי נשמת

מרת לונה כהן ע"ה
בת רחל ע"ה
נלב"ע י"ג אלול תשס"ב
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י בנה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר עזרא שוורץ ז"ל
נלב"ע ט' אלול תש"נ
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י מרת רחל שוורץ תחי ובנה
הר"ר אלימלך יעקב ובני ביתו שיחיו

בחר דף גמרא

הקדם והנצח את נשמת יקיריך ז"ל שיום הזיכרון שלהם
חל בחודשים: חשוון, כסלו, טבת, שבט ואדר א'
בגמרא היוצאת לאור עולם

כ-6000 גמרות מודפסות ונלמדות
לעילוי הנשמה המונצחת בעמוד הגמרא, ויקוים
"אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו"
לפרטים והרשמה ב"מאורות"
טל. 03-6164725 פקס. 03-5780243

כתובת המערכת: רח' הרב וגמן 1 (פינת חתם סופר) תל אביב 6102503
למנוי בדואר אלקטרוני: subscriptions@maorot.org מה עושים.
טל. 03-6160657

"זה קרבן הפסח שלי": סיפור דומה אירע בימיו של הייחוס סופר יצ"ל, כאשר רועה
צאן תמים הורה על כבש ואמר, "זה קרבן הפסח שלי". הייחוס סופר (שו"ת או"ח סי'
קל"ט) נקט להחמיר, כי ההקדש חל ויש לנהוג בכבש כבקרבן. אמנם, בסוגייתנו מבואר,